

УДК 343.721

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВИКРАДЕННЯ ВОДИ, ЕЛЕКТРИЧНОЇ АБО ТЕПЛОВОЇ ЕНЕРГІЇ ШЛЯХОМ ЇЇ САМОВІЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ

Варібрус Д.О.

Запорізький національний технічний університет

Проаналізовано методологічні засади дослідження викрадення води, електричної або теплової енергії шляхом її самовільного використання. Досліджено наукові погляди, теоретичні положення та кримінальне законодавство щодо зазначеної проблеми. На підставі цього визначається, які методи й як використовувалися у досліджуваній темі. Розв'язання поставлених завдань здійснено за допомогою системи загальнофілософських, загальнонаукових та спеціальних методів. Пізнавальний потенціал цих методів був спрямований на досягнення мети дослідження.

Ключові слова: методологія, метод, викрадення води, викрадення енергії, електрична енергія, тепла енергія, самовільне використання.

Постановка проблеми. Передумовою будь-якого наукового дослідження є визначення методологічних засад його проведення. Метод будь-якої науки є надзвичайно важливим інструментом пізнання, оскільки від правильно обраного методу залежить достовірність отриманих результатів. Саме тому питання методів належать до основоположних у будь-якій науці та сфері практичної діяльності. Не є винятком і наука кримінального права. Хоча розробку та вдосконалення методологічної основи кримінального права визнавали насущною проблемою кримінально-правової науки завжди, практичному її вирішенню приділялася незначна увага. А тому даючи кримінально-правову характеристику викраденню води, електричної або теплової енергії шляхом її самовільного використання, необхідно визначити той інструментарій, за допомогою якого проводиться це дослідження.

Наведені обставини не залишають сумнівів в актуальності обраної теми дослідження та його науково-практичному значенні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам методологічних засад дослідження у кримінальному праві приділялась увага у роботах таких вчених як: Т. С. Коханюк [1], М. І. Панов і Н. О. Гуторова [2], С. В. Хилюк [3] та інших. У переважній більшості робіт цих вчених розглядаються окремі аспекти методології, окремі методи чи групи методів дослідження у кримінальному праві України та інших країн. У статті Т. С. Коханюк розглядається тільки системний підхід у кримінальному праві. Серед комплексних досліджень, де відображені методологічні проблеми кримінального права, слід відзначити роботи М. І. Панова, Н. О. Гуторової, у якій розкриті методологічні засади дослідження проблем Особливої частини кримінального права, та С. В. Хилюк, у якій відображено розвиток науки кримінального права України після відновлення її державної незалежності (питання Особливої частини), у тому числі дається характеристика методів кримінально-правової науки та їх застосування у дослідженні питань Особливої частини кримінального права України.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Огляд наукової літератури показує, що розуміння методу та методології було

та залишається неоднозначним. Рівень наукового дослідження методологічних основ кримінально-правової характеристики саме викрадення води, електричної або теплової енергії шляхом її самовільного використання видається недостатнім.

Мета статті. Метою дослідження є вирішення проблемних питань методологічних засад кримінально-правової характеристики викрадення води, електричної або теплової енергії шляхом її самовільного використання. На підставі розгляду думок щодо сутності певних методів науки кримінального права, визначається як вони використовувалися у дослідженні злочину, передбаченого ст. 188–1 Кримінального кодексу України (далі – КК України).

Виклад основного матеріалу. Не вдаючись в дискусію щодо того, яке з існуючих у науці визначень методології та методу найбільш вдале, зазначимо, що методологія (від грецького *methodos* – спосіб, метод і *logos* – вчення) – це система методів наукового пізнання та вчення про неї. Метод – це сукупність прийомів і операцій практичного та теоретичного освоєння дійсності. Систему методів дослідження складає така сукупність методів пізнання об'єктивної дійсності, яка дає можливість чітко та зрозуміло вирішити поставлені завдання.

У сучасній науці кримінального права України декларативно абсолютизована роль діалектичного методу, при чому без вказівки на конкретний вид діалектики (ідеалістична чи матеріалістична). Можливість інших філософських підходів до розуміння та пізнання кримінального права, поки що ґрунтовно не обговорюється, так само як практично відсутня аргументація доцільності застосування діалектичного методу. Тобто для філософського рівня методології характерна цілковита методологічна невизначеність, постулати і принципи філософських вчень використовуються непослідовно, хаотично поєднуються різні філософські підходи, іноді взаємовиключні. Наука кримінального права України впродовж останніх років не піднімалася на такий високий рівень абстракції, щоб визначити філософські підвалини своїх теорій та вписати результати своїх досліджень в цілісну систему знань про світ, суспільство та людину. Метод ідеалістичної діалектики використовувався нами при

дослідженні кримінально-правових механізмів захисту води, електричної або теплової енергії від викрадення шляхом її самовільного використання, взятих у єдності з іншими складами злочинів, що посягають на власність.

В юридичній науці дуже часто використовуються пізнавальні засоби історичної науки. Тут мова не йде про історико-правову науку, будь-який предмет якої, зрозуміло, пізнається насамперед за допомогою всього комплексу пізнавальних засобів історичної науки, тут мова йде насамперед про галузеві дисципліни юридичної науки, в яких, за допомогою окремих історичних методів (хронологічного, проблемно-хронологічного, періодизації, генетичного тощо), зазвичай, розкриваються історичні основи досліджуваного явища. За допомогою історико-правового методу розглянуто історію розвитку кримінального законодавства щодо викрадення води, електричної або теплової енергії і вирішення питання щодо криміналізації цих діянь на різних етапах історичного розвитку держави.

Системний метод – це сукупність загальнонаукових методологічних принципів і способів дослідження, в основі яких лежить орієнтація на розкриття цілісності об'єкта як системи. Специфіка системного методу визначається тим, що він орієнтує дослідження на розкриття цілісності об'єкта та механізмів, які її забезпечують, на виявлення різноманітних типів зв'язків складного об'єкта і зведення їх в єдину теоретичну картину [4, с. 108]. Природа і суспільство – це великі і складні системи, що складаються з менших підсистем, які за певних умов можуть розглядатися як самостійні системи. Не є винятком і кримінальне право, а тому, досліджуючи кримінально-правовий інститут, окрему норму, склад злочину чи їх елементи, дослідник повинен виявляти залежність кожного елемента від його місця і функцій в системі, виявляти наскільки стан системи обумовлений особливостями її окремих елементів та властивостями структури, досліджувати механізм взаємодії елементів системи між собою та системи і зовнішнього середовища тощо. Простежується стійка тенденція до позначення одного поняття різними термінами, найчастіше зустрічаються такі: метод системного аналізу, метод структурного аналізу, функціональний, структурно-функціональний тощо. Використання системного методу дозволило розглянути об'єктивні та суб'єктивні ознаки складу злочину, передбаченого ст. 188-1 КК України, виявити недоліки цієї правової норми, сформулювати пропозиції щодо вдосконалення законодавчої регламентації відповідальності за викрадення води, електричної або теплової енергії шляхом її самовільного використання.

Більшість українських вчених переконані, що догматичний метод оснований на використанні правил формальної логіки для пізнання права, і виявляється в формулюванні та розкритті юридичних понять, побудові юридичних конструкцій, з'ясуванні дійсного змісту законів шляхом їх тлумачення [2, с. 300; 5, с. 23]. Інші вважають, що догматичний метод дозволяє проаналізувати норму кримінального закону з точки зору додержання правил законодавчої техніки конструювання диспозиції та санкції цієї норми

[6, с. 3]. Автори досліджень, посилаються на використання догматичного методу, або, як його ще називають, формально-догматичного, логіко-юридичного, формально-логічного, юридичного тощо. Погоджуємося з думкою С. В. Хилюк про те, що догматичний метод дослідження права, в тому числі і кримінального, – це встановлення змісту юридичних норм та нормативно-правових приписів, з'ясування закономірностей дії права за допомогою правил юридичної логіки [3, с. 47]. Догматичний (юридичний, формально-догматичний) метод застосовувався під час техніко-юридичного аналізу норми, що встановлює кримінальну відповідальність за викрадення води, електричної або теплової енергії шляхом її самовільного використання з точки зору додержання правил законодавчої техніки при її конструюванні.

Соціологічні (конкретно-соціологічні) методи полягають у дослідженні кримінально-правових норм, злочину та покарання як соціальних явищ. Кримінологічний метод те саме, що й соціологічні методи, але має чітко виражену спрямованість. Він дозволяє зрозуміти, як кримінальний закон позначається на рівні та динаміці злочинності: веде до зниження, дає зростання або є статистично байдужим. Ці методи використовувалися нами при вивченні матеріалів слідчої та судової практики щодо розглядуваної теми. Статистичний метод використано при аналізі статистичних даних правозастосовної практики, причин та умов вчинення зазначеного виду злочину.

У методологічному арсеналі правознавства справедливо виділяють логічний підхід як сукупність формально-логічних методів, за допомогою яких досліджуване явище відображається у вигляді певним чином оформленої теоретичної конструкції. Формально-логічні закони проявляються у таких методах логічного підходу як порівняння, узагальнення, аналіз, синтез, індукція та дедукція.

Порівняння – це процес встановлення подібності або відмінності предметів та явищ дійсності, а також знаходження загальної, притаманного двом або кільком об'єктам [7, с. 67]. Порівняння завжди повинно носити характер зіставлення відповідних, кореспондуючих умов, особливостей та ознак. Існують відповідні правила порівняння, основні з них два: перше – порівнювати варто тільки однорідні предмети і явища; друге – порівнювати предмети і явища можна за такими ознаками, які дійсно мають приблизно однаково важливе та суттєве значення. Основна мета порівняння полягає в глибшому розумінні сутності досліджуваних явищ, інакше порівняння втрачає зміст. У праві, зокрема, кримінальному праві застосовується порівняльно-правовий (компаративістський, компаративний) метод, який використовувався нами при вивченні та порівнянні норм чинного КК України з відповідними нормами кримінального законодавства окремих зарубіжних країн, які регламентують відповідальність за викрадення води, електричної або теплової енергії шляхом її самовільного використання, що дозволило внести пропозиції щодо вдосконалення чинного кримінального законодавства України.

Узагальнення, що передбачає формування та розвиток знання шляхом переходу: а) від

думки про індивідуальне, яке міститься в понятті, судженні, нормі, гіпотезі, питанні та ін., до відповідної думки про загальне; від думок про загальне до думок більш загальних; б) від окремих фактів, ситуацій, подій, предметів та явищ до отождолення їх в думках і до створення щодо них загальних понять і суджень. Нами застосовувалося узагальнення точок зору, результатів дослідження щодо кримінально-правової характеристики викрадення води, електричної або теплової енергії шляхом її самовільного використання.

Аналіз (від грец. analysis – розкладання, розчленування) – метод пізнання, що полягає у розчленуванні досліджуваного об'єкта на складові елементи з метою вивчення його будови, ознак, властивостей, внутрішніх зв'язків, відносин. Методи наукового аналізу та узагальнення дозволили отримати висновки, які покладені в основу пропозицій щодо підвищення рівня застосовуваних та розробки нових заходів попередження в діяльності органів внутрішніх справ.

Синтез (від грец. synthesis – з'єднання, поєднання, складання) – це метод, що полягає в уявному з'єднанні виявлених у результаті аналізу елементів, їх ознак і відносин ознак у вигляді властивостей, зв'язків усередині об'єкта для вивчення цього об'єкта як єдиного цілого. У процесі аналізу нами виявлялося специфічне, що відрізняє елементи один від одного. В результаті синтезу нами виявлялися ті суттєві загальні ознаки, що пов'язують частини в єдине ціле.

Індукція (від лат. inductio – наведення, спонування) – це такий метод наукового пізнання, що ґрунтується на формально-логічному умовиводі, який дає можливість одержати загальний висновок на основі окремих фактів. Інакше кажучи, це є рух нашого мислення від часткового, окремого до загального. Це спосіб міркування, за допомогою якого нами встановлювалася обґрунтованість висунутого припущення чи гіпотези. В реальному пізнанні індукція завжди виступає в єдності з дедукцією, органічно пов'язана з нею.

Дедукція (від лат. deductio – виведення) – метод, який полягає в одержанні часткових висновків на основі знання якихось загальних положень. Інакше кажучи, це є рух нашого мислення від загального до часткового, окремого. Сутність цього методу полягає в тому, що якщо дві перші посилки вірні, істинні, то і висновок буде істинним. Однак у нау-

кових дослідженнях часто не вдається забезпечити істинність посилок. Крім того, в процесі міркувань ми доходили до таких суджень, для обґрунтування яких не було більш загальних посилок. У таких випадках нами застосовувалася індукція.

Висновки і пропозиції. Таким чином, систему методів дослідження викрадення води, електричної або теплової енергії шляхом її самовільного використання складає така сукупність методів пізнання об'єктивної дійсності, яка дає можливість чітко та зрозуміло вирішити поставлені завдання, а саме: ідеалістичної діалектики (при дослідженні кримінально-правових механізмів захисту води, електричної або теплової енергії від викрадення шляхом її самовільного використання, взятих у єдності з іншими складами злочинів, які посягають на власність); історико-правовий (при розгляді історії розвитку кримінального законодавства щодо викрадення води, електричної або теплової енергії і вирішення питання щодо криміналізації цих діянь на різних етапах історичного розвитку держави); системний (при розгляді об'єктивних і суб'єктивних ознак складу злочину, передбаченого ст. 188–1 КК України, виявленні недоліків цієї правової норми, формулюванні пропозицій щодо вдосконалення законодавчої регламентації відповідальності за викрадення води, електричної або теплової енергії шляхом її самовільного використання); догматичний (під час техніко-юридичного аналізу норми, що встановлює кримінальну відповідальність за викрадення води, електричної або теплової енергії шляхом її самовільного використання з точки зору додержання правил законодавчої техніки при її конструюванні); соціологічні (при вивченні матеріалів слідчої та судової практики щодо розглядуваної теми); статистичний (при аналізі статистичних даних правозастосовної практики, причин та умов вчинення зазначеного виду злочину); порівняльно-правовий (при вивченні та порівнянні норм чинного КК України з відповідними нормами кримінального законодавства окремих зарубіжних країн, які регламентують відповідальність за викрадення води, електричної або теплової енергії шляхом її самовільного використання, що дозволило внести пропозиції щодо вдосконалення чинного кримінального законодавства України); узагальнення (точок зору, результатів дослідження) та інші методи.

Список літератури:

1. Коханюк Т. С. Системний підхід у кримінальному праві та системність Кримінального кодексу України [Електронний ресурс] / Т. С. Коханюк. – Львівський державний ун-т внутрішніх справ // Науковий вісник. – 2009. – № 2. – Режим доступу до статті: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nvlduvs/2009_2/09ktskku.pdf – Назва з екрану.
2. Панов М. І. Методологічні засади дослідження проблем Особливої частини кримінального права / М. І. Панов, Н. О. Гуторова // Проблеми боротьби зі злочинністю. – 2009. – № 100. – С. 291–304.
3. Хилюк С. В. Розвиток науки кримінального права України після відновлення її державної незалежності (питання Особливої частини): дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Хилюк Світлана Володимирівна. – Львів: Львівський нац. ун-т ім. І. Франка, 2007. – 304 с.
4. Баскаков А. Я. Методология научного исследования: учебн. пособие / А. Я. Баскаков, Н. В. Туленков. – К.: МАУП, 2004. – 216 с.
5. Кримінальне право України: Загальна частина: підручник / [Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін.]; за ред. проф. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. – [4-те вид., переробл. і допов.]. – Х.: Право, 2010. – 456 с.
6. Мезенцева І. Є. Кримінально-правові і кримінологічні аспекти легалізації грошових коштів та іншого майна, здобутих злочинним шляхом: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» / І. Є. Мезенцева. – Х.: Нац. ун-т внутр. справ, 2002. – 18 с.

7. Шейко В. М. Організація та методика науково-дослідної діяльності / В. М. Шейко, Н. М. Кушнарєнко. – К.: Знання-Прес, 2003. – 295 с.

Варибрус Д.А.

Запорожский национальный технический университет

МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ИССЛЕДОВАНИЯ ПОХИЩЕНИЯ ВОДЫ, ЭЛЕКТРИЧЕСКОЙ ИЛИ ТЕПЛОВОЙ ЭНЕРГИИ ПУТЕМ ЕЁ САМОВОЛЬНОГО ИСПОЛЬЗОВАНИЯ

Аннотация

Проанализированы методологические основы исследования похищения воды, электрической или тепловой энергии путем её самовольного использования. Исследованы научные взгляды, теоретические положения и уголовное законодательство по данной проблеме. На основании этого определяется, какие методы и как использовались в исследуемой теме. Решение поставленных задач осуществлено с помощью системы общепhilosophical, общенаучных и специальных методов. Познавательный потенциал этих методов был направлен на достижение цели исследования.

Ключевые слова: методология, метод, похищение воды, похищение энергии, электрическая энергия, тепловая энергия, самовольное использование.

Varibrus D.O.

Zaporizhzhya National Technical University

METHODOLOGICAL PRINCIPLES FOR THE INVESTIGATION OF THE ABDUCTION OF WATER, ELECTRIC OR THERMAL ENERGY THROUGH ITS UNAUTHORIZED USE

Summary

The methodological principles of investigation of abduction of water, electric or thermal energy by its unauthorized use are analyzed. The scientific views, theoretical positions and criminal legislation concerning the mentioned problem are investigated. On the basis of this, it is determined which methods and how they were used in the subject under study. The solution of the set tasks is carried out with the help of the system of general philosophical, general scientific and special methods. The cognitive potential of these methods was aimed at achieving the goal of the study.

Keywords: methodology, method, stealing water, stealing energy, electric energy, thermal energy, unauthorized use.